

"סנאט" מספר 331 בנושאים כלכליים - מדיניים :

מצב המשק הישראלי: הערכה נוכחית ותחזית

חברי צוות ההיגוי בעבר
יו"ר ראשון,
הנשיא חיים הרצוג ז"ל
יו"ר שני,
מר חיים י. צדוק ז"ל
ד"ר יהודה לנקרי
ח"כ מיכאל איתן
עו"ד יוסי כץ
ד"ר וינפריד וייט
ח"כ גדעון סער
ח"כ יצחק הרצוג, שר
ח"כ אתי לבני
ח"כ איתן כבל, שר

תקציר:

- המסמך הבא סוקר את ההתפתחויות הכלכליות בשנת 2007 עד הרבעון השלישי, תוך כדי מתן הערכה ותחזית לתקופה הבאה.
- ניכרת המשך מגמת הצמיחה בתוצר ובתפוקת התעשייה.
- דירוג האשראי של ישראל ע"י חברת S&P עלה.
- מבחינת פרמטרים כלכליים-חברתיים חל שיפור קל בלבד ברמת העוני ובפערים בחלוקת ההכנסות, כמו כן הייתה ירידה במספר הבלתי מועסקים.
- התחזית הכלכלית, התלויה בין השאר במצב הכלכלה בארה"ב ובעולם, צופה את המשך הצמיחה כלכלית, אך בצורה מתונה יותר.
- על מנת לשפר את מצב הרווחה, לקראת דיוני תקציב המדינה לשנת 2008 יהיה צורך בביצוע תוכנית מקיפה לצמצום העוני ושיפור המצב החברתי.
- חל שיפור בהערכת המצב הכלכלי של ישראל בהשוואה ביני"ל לקראת סוף שנת 2007. הציפיות לחצי השנה הבאה הן לירידה קטנה במצב הכלכלי.

בשיתוף:
קרן פרידריך אברט
חסויות:
משה קורניק

Steering Committee
Mr. Uzi Baram Chair
Dr. Yossi Beilin, MK
Mr. Hermann Bünz
Ms. Amira Dotan, MK
Mr. Gilad Erdan, MK
Mr. Shai Hermesh, MK
Ms. Nadia Hilou, MK
Ms. Orit Noked, MK
Mr. Ephraim Sneh, MK

Former members of the steering committee
Former Chair,
The Late President
Chaim Herzog
Former Chair,
The Late Mr. Haim J.
Zadok
Dr. Yehuda Lankry,
Mr. Michael Eitan, MK
Adv. Yossi Katz
Dr. Winfried Veit
Mr. Gideon Saar, MK
Mr. Isaac Herzog, MK
Minister
Ms. Eti Livni, MK
Mr. Eitan Kabel, MK
Minister

In cooperation with:
Friedrich Ebert Stiftung
Sponsors:
Moshe Kornik

סקירת מצב המשק הישראלי הנוכחי

לפי נתונים מהרבעונים השני והשלישי של 2007 ממשיכה ההתרחבות בפעילות המשק הישראלי, מגמת הצמיחה נמשכת כבר שלוש שנים ברציפות ונראה שהמשק נמצא בשלב מתקדם של מחזור הצמיחה. לפי אומדנים מוקדמים נראה כי הצמיחה בשנת 2007 תסתכם ב-5.4% בדומה לשנים האחרונות. המדד המשולב למצב המשק של בנק ישראל עלה בחודש אוקטובר ב-0.6%, הגורמים העיקריים שתורמו לעליית המדד הם ייצוא השירותים וייצוא הסחורות שעלו שניהם בכ-10% ביחס לחודש ספטמבר. ביחס לתקופה המקבילה אשתקד עלה המדד המשולב ב-7.2%. בעקבות שיפור בכל ערכי המדד (פדיון, ייצוא, ייצור, משרות שכיר ויבוא).

גם לפי סקר ציפיות בתעשייה של התאחדות התעשיינים נמשכת ההתרחבות בפעילות במשק, אך ישנה האטה בקצב ההתרחבות. מקור ההאטה הוא בעיקר מתפוקת התעשייה, מהמכירות לשוק המקומי ומהייצוא. מנגד, נרשמה האצה במספר המועסקים ובהשקעות בנכסים קבועים. ההאטה בתפוקת התעשייה הגיעה לאחר צמיחה גבוהה ברבע השני של 2007, לפיכך לאחר ההאטה חזר קצב ההתרחבות לרמה שאפיינה את המחצית השנייה של 2006 ותחילת 2007.

מסקירת הנתונים המאקרו כלכליים המעידים על מצב המשק בישראל, ניתן להבחין בתוצאות חיוביות ברבעון השלישי של 2007.

הייצור התעשייתי עלה ב-5.9% ויצוא הסחורות והשירותים ב-13.3% ברבעון השלישי ביחס לרבעון השני (בשיעור שנתי). ביחס לתקופה המקבילה אשתקד עלה הייצור התעשייתי ב-4.4% (בגלל ירידה ברבעונים הראשונים של השנה), יצוא הסחורות והשירותים עלה ב-5.2% (בגלל ירידה חדה ברבעון השלישי של 2006). כמו כן הכנסות המדינה ממסים גבוהות ב-11.7 מיליארד ש"ח מתוואי התקציב מה שמעיד על הצמיחה במשק.

האינפלציה בחודשים הראשונים של 2007 הייתה נמוכה ואף שלילית, לכן החליט בנק ישראל להוריד את הריבית ל-3.5% בחודש יוני, אך בחודש ספטמבר חזרה הריבית לרמה של 4%. העלאת הריבית באה בעקבות הצמיחה המהירה, פיחות השקל מול הדולר ועקב הציפיות לאינפלציה גבוהה יותר. בעקבות ייסוף השקל מול הדולר, והורדת הריבית בארה"ב שצמצמה את פער הריביות בין ישראל וארה"ב הושארה הריבית על רמה של 4% בשלושת החודשים האחרונים.

בשוק העבודה ירד שיעור הבלתי מועסקים לרמה של 7.3% ברבעון השלישי של השנה (ביחס ל-7.5% ברבעון השני). גם אצל הגברים וגם אצל הנשים חלה ירידה בשיעור הבלתי מועסקים אולם אצל הנשים חלה ירידה חזקה יותר ושיעור הבלתי מועסקות ירד ל-7.9% (לעומת 8.2% ברבעון הקודם). אחוזי המשתתפים בכוח העבודה עלה בשתי עשיריות האחוז ל-56.7% ברבעון השלישי. השכר הממוצע במשק עלה ב-2% ביחס לתקופה המקבילה אשתקד, ונכון לחודש אוגוסט 2007 השכר הממוצע למשרת שכיר של ישראלים הינו 7,813 ש"ח.

ניתן לראות כי קיימת מגמת עליה ברבעון השלישי של 2007 ברוב הנתונים המאקרו כלכליים, דבר שמראה על המשך מגמת הצמיחה.

על המצב המשופר של המשק ניתן ללמוד גם מהחלטת חברת הדירוג S&P להעלות את דירוג האשראי של ישראל. החלטה זו באה בעקבות מגמת הצמיחה המתמשכת ובגלל המדיניות הפיסקלית המרסנת של הממשלה בשנים האחרונות שגרמה לצמצום החוב הציבורי של ישראל. החלטה זו תתרום עוד לצמיחתה של הכלכלה הישראלית בכלל ושל הסקטור העסקי בפרט. האנליסטים של S&P צופים שיפור נוסף בדירוג האשראי של ישראל בשנים הקרובות במידה ותשמר המשמעת התקציבית והמשק ימשיך לשמור על יציבות וצמיחה.

תחזית למצב המשק הישראלי

לפי תחזית בנק ישראל צפוי המשק הישראלי לסיים את שנת 2007 עם צמיחה שנתית של 5.4% בתמ"ג ושל 6.2% בתוצר העסקי. כלכלני הבנק צופים צמיחה של 4.4% בתמ"ג בשנת 2008 תחת ההנחה שהשפעת משבר ה-Sub-Prime על הכלכלה העולמית תהיה מתונה. אם זאת אם תתמש התחזית הפסימית, והמשק האמריקאי יגלוש למיתון בשנת 2008, דבר שיגרום להאטה משמעותית בסחר העולמי, צפוי התוצר הישראלי לצמוח רק ב-3.6%.

בשנת 2007 צפויה אינפלציה של 2.5%, הנמצאת בטווח יעד האינפלציה של בנק ישראל (1%-3%). מתחילת השנה היה שיעור האינפלציה 2.4%. בכדי לעמוד ביעד האינפלציה, לא צפוי בנק ישראל לשנות את הריבית במשק עד סוף השנה. התעשיינים צופים התרחבות נוספת של התעשייה לקראת סוף השנה. 47% מהתעשיינים צופים גידול בתפוקת התעשייה לעומת 22% שצופים ירידה. בעקבות ציפיות אלה נמשכת קליטת העובדים בענפי התעשייה השונים בקצב דומה לזה שנרשם ברבעון השני של 2007.

מתחילת השנה הגיע העודף תקציבי ל-8.7 מיליארד ₪ והממשלה צפויה לסיים את שנת 2007 באיזון תקציבי. המדיניות התקציבית לקראת שנת 2008, תמשיך לעמוד ביעדי ההוצאה והגירעון, תוך כדי הגדלה מתונה של ההוצאה הממשלתית בכדי להמשיך ולהקטין את החוב הציבורי כאחוז מהתוצר.

בתחומים הכלכליים-חברתיים נראה שיפור קל במצב. מספר המועסקים במשק ממשיך לעלות בהתמדה כמו גם מספר המשתתפים בכוח העבודה האזרחי. לפי הסקירה השנתית של הביטוח הלאומי לשנת 2006 הפערים בחלוקת ההכנסות קטנו במעט אך נשארו גבוהים וכך גם מדד גייני, כמו כן חלה ירידה קלה בממדי העוני בקרב משפחות. בעקבות נתוני הצמיחה, רצוי כי תקציב המדינה לשנת 2008 יעמוד בסימן של שינוי במדיניות הרווחה. לאחר 6 שנים של צמצומים בהוצאה הציבורית על נושאים חברתיים (שהסתכמו ב 44 מיליארד ₪ במצטבר) המצב הכלכלי המשופר יכול להוות כלי בידי הממשלה לצמצום העוני והפערים בחלוקת ההכנסות. אך ללא תוכנית רצינית וממשית לטיפול בבעיות אלו לא יהיה ניתן לראות שיפור גם בעתיד הקרוב.

הערכת מצב המשק הישראלי בהשוואה בינ"ל¹

מאז שנת 2002, אז הגיע מדד המצב הכלכלי בישראל (מדד זה נע בין 1 ל-9) לשפל (מצבה הכלכלי של ישראל דורג בציון 1), חל שיפור מתמיד בדירוגה של ישראל. מאז 2002 הירידה המשמעותית היחידה בדירוג של ישראל הייתה במחצית השנייה של 2006 בעקבות מלחמת לבנון השנייה. מאז הרבעון הראשון של 2007 עלה דירוגה של ישראל מה שמעיד על ההתאוששות המהירה של המשק הישראלי מהמלחמה, דירוגה של ישראל מגיע לרמת שיא לקראת סוף שנת 2007. הציפיות של מדרגי הסקר לחצי השנה הקרובה הן לירידה קלה במצבה הכלכלי הכללי של ישראל. המדרגים צופים עליה ביצוא ובריבית לטווח קצר ולעומת זאת ירידה נוספת בשער הדולר.

מדד ציון הערכת המצב הכלכלי בישראל על ידי מומחים בהשוואה בינלאומית

רבעון	מצב כלכלי נוכחי*	מצב כלכלי בהשוואה לשנה האחרונה*	מצב כלכלי ל-6 החודשים הקרובים*	יצוא והיקף סחר לחודשים הבאים*	ריבית לטווח הקצר לחודשים הקרובים*	שער החליפין ביחס לדולר**	שער הדולר לעומת כלל המטבעות ל-6 החודשים הקרובים*
2005 I	6.1	8.4	6.1	8.4	5.6	3.3	8.4
2005 II	7.0	7.7	6.3	5.7	6.3	2.3	7.7
2005 III	5.0	6.5	6.0	7.0	7.0	5.0	5.0
2005 IV	6.7	7.9	6.1	7.3	5.6	5.0	6.1
2006 I	7.3	7.3	5.0	7.3	4.4	7.3	6.1
2006 II	6.6	5.8	5.0	6.6	8.2	4.2	6.6
2006 III	6.1	4.4	3.3	4.4	7.9	5.0	5.0
2006 IV	5.6	3.3	6.1	4.4	5.0	1.6	8.4
2007 I	6.5	5.0	6.5	5.0	3.0	1.5	7.0
2007 II	6.7	6.7	5.0	3.9	2.1	1.0	7.9
2007 III	6.1	6.1	5.0	6.1	7.0	4.4	7.9
2007 IV	7.7	7.0	3.7	5.7	6.3	2.6	7.7

* 1=ציון הכי גרוע/נמוך, 5=ללא שינוי/אותו הדבר 9=ציון הכי גבוה, שיפור משמעותי.
** 1=מתחת לערך, 5=בערך הנכון, 9=מעל לערך.

¹ מדי רבעון נערך סקר מקיף בהשתתפות 833 מומחים מ-79 מדינות על מצב המשק בהשוואה בינלאומית. המכון הישראלי למחקר כלכלי וחברתי מבצע את הסקר עבור ישראל והוא קשור למכון IFO למחקר כלכלי בגרמניה. מכון IFO מרכז ומפרסם את המידע באופן קבוע מדי רבעון. כל מומחה מספק תחזית כלכלית בנוגע למדינה שלו ולשאר מדינות העולם בנושא אינפלציה, אבטלה, צמיחה כלכלית, סחר בינלאומי, שוק ההון ועוד.

מקורות

1. אומדן מוקדם לחשבונאות הלאומית לשנת 2007 ועדכון התחזית לשנת 2008 – בנק ישראל, 12 בנובמבר 2007.
2. הודעה לעיתונות: "ריבית בנק ישראל לחודש דצמבר 2007 תישאר ללא שינוי ותעמוד על 4%" – בנק ישראל, 26 בנובמבר 2007.
3. המדד המשולב למצב המשק – מחלקת המחקר בנק ישראל, 21 בנובמבר 2007.
4. מצב המשק הישראלי: הערכה נוכחית ותחזית - סנאט 309, מרץ 2007.
5. נתונים מסקר כוח אדם לרבע השלישי של שנת 2007 – הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 27 בנובמבר 2007.
6. סקר הציפיות בתעשייה לחודשים יולי-ספטמבר 2007 – עיקרי הממצאים – התאחדות התעשיינים בישראל, 17 ביולי 2007.
7. סקר על מצב המשק בהשוואה בינלאומית - מכון IFO למחקר כלכלי בגרמניה.